

N:o 40.

Ank. till Riksd. Kansli d. 4 April 1868, kl. 12 midd.

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 6, med anledning af Herr J. O. Lefflers motion om upprättande af en bildningsanstalt för danande af lärare.

Till Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1 har blifvit öfverlemnad en motion af Herr *J. O. Leffler* (N:o 231), hvori föreslås en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om utredning af frågan om lämpligaste sättet att bilda lärarekandidaterna för deras kall såsom lärare vid elementarläroverken, hvilken motion stöder sig på en föregående (N:o 153), hvori motionären föreslagit upprättandet i hufvudstaden af en normalskola, der blifvande lärare vid högre och lägre elementarläroverk skulle kunna genomgå profår samt theoretiskt och praktiskt utbildas för lärarekallet, på sätt som i motionens motivering närmare angifves.

Såväl af denna motion som af Kongl. Maj:ts till förlidet års Riksdag aflättna nådiga Proposition om inrättande af en pedagogisk profession i Upsala, såsom ock af offentligt yttrande vid allmänna läraremötet i hufvudstaden 1866, hvartill kommit af trycket utgifna afhandlingar i samma ämne, framgår, att man börjat äfven i vårt land allvarligt inse och behjerta nyttan och nödvändigheten af en speciel daning för lärarekallet vid rikets elementarläroverk, utöfver den kunskapsbildning som profvas i examen för den filosofiska graden. Man har börjat fatta, att utöfningen af lärarekallet fordrar både en särskild insigt i uppfostrans och undervisningens vetenskap och konst och derjemte en praktisk förberedelse och öfning uti samma konst. Det har börjat blifva klart, att landets läroverk icke böra utsättas för att vara försöksanstalter för omogne lärare, hvilka, om de också ega god lärdom och den bästa vilja, likväl ej ega annan kännedom om lärjungarnes handledning, än den de traditionelt inhemtat vid början af sin egen studiebanan. Denna rigtiga uppfattning af saken bör ej längre vara främmande för Representationen, som fastmer måste känna sig manad, att äfven på detta område gå i spetsen för nationens odling, tillagnande sig de åsigtter och sträfvyanden, som ur densamma uppspira.

Bih. till Riksd. Prot. 1868. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 16 Häft.

Likasom läkarebildningen har sin spets uti läkarekonstens praktiska utöfning, så måste lärarens bildning, innan han utgår i lifvet, vara kompletterad genom en inhemtad kunskap och öfning i undervisningskonsten. En bildningsanstalt för den sednare är alltså lika nödvändig som en sådan anstalt för den förre.

Frågan är dock: *huru* bör en bildningsanstalt för lärare vara inrättad? Bör den bestå uti en pedagogisk profession vid Upsala universitet, såsom Kongl. Maj:t vid förra årets riksdag föreslog, eller bör den bestå i en normalskola, såsom Herr Leffler nu föreslagit?

Utskottet har, under pröfningen af detta ärende, kommit till den mening, att hvardera af dessa institutioner utgör blott *en del* af den anstalt man söker, representerande blott hvar sin sida af den bildning, hvarom är fråga, och bör alltså en fullständig bildningsanstalt för lärare upptaga *båda* de moment, som här föreligga, eller såväl den theoretiska undervisning, hvilken åsyftas med den akademiska lärostolen, som den praktiska öfning, hvilken företrädesvis afses med normalskolan.

Denna uppgift skulle, synes det, enklast lösas dermed, att vid sidan af professionen och under dess ledning ställdes en särskild skola, hvarest lärarekandidaterna finge praktiskt tillämpa de föreskrifter professorn lemnat. Så har också saken blifvit ordnad i flera främmande länder, bland hvilka må särskildt nämnas Finland.

Utskottet har dock funnit många betänkligheter emot en sådan anordning, ej blott med afseende å de stora kostnader, som äro härmed förenade, utan ock emot saken i och för sig. En enda professor i pedagogiken skulle näppeligen kunna bibringa lärarekandidaterna den speciela insigt i hvarje läroämnes methodiska utöfning, som här erfordras, utan måste hans undervisning komma att hufvudsakligen beröra den pedagogiska vetenskapen i dess allmänlighet. Här skulle ock sannolikt under årens lopp utbilda sig doktrinära föreställningssätt och en ensidighet, som mer än någonstädes på detta område bör undvikas. — Normalskolans lärjungar blefve experimentalfältet för de unga, ständigt vexlande lärarekrafterna, hvarigenom en sådan skola blefve allt annat än mönsterbilden för en god läroanstalt, vore hon också försedd med de bästa egna lärare. Lärarekandidaternas pedagogiska uppfattning blefve bunden vid denna enda skolas organisation och undervisningssätt, och från denna en gång gifna norm skulle de endast med svårighet frigöra sig. Så blefve lätteligen öfver hela rikets undervisningsväsen lagd en blytyngd af enformighet, som snart blefve ensidighet och slentrian, hvilka skulle qväfva undervisningens friska, lefvande och mångsidiga utveckling.

Med all aktning för de främmande föredömena har Utskottet ej velat följa dem i detta hänsende, så mycket mindre som Utskottet föreställer sig, att det sökta målet kan vinnas på ett annat sätt både bättre och billigare.

Den plan, som i thy fall föresväfvat Utskottet, består, uti allmänna drag tecknad, deruti, att den sökta bildningsanstalten (seminarium) för rikets elementarlärare, som bör hafva sitt säte i hufvudstaden, ledes öfverst af en direktor, hvilken dertill förordnas af Kongl. Maj:t för en tid af högst 5 år i sänder. Denne direktor föreläser och examinerar de vid en viss bestämd tid inskrifna lärarekandidaterna uti pedagogikens theoretiska och historiska delar, efter en undervisningskurs beräknad för ett år. Direktor vakar i öfrigt öfver kandidaternas ordentlighet i uppfyllandet af deras pligter samt egnar dem den generela ledningen i afseende å deras praktiska öfningar.

Dessa öfningar, förenade med den speciela methodiken för hvarje särskildt läroämnes behandling i undervisningen, försiggå vid hufvudstadens skolor, vare sig

allmänna eller privata, beroende af den bäste läraren inom ett visst läroämne, med hvilken, från Statens sida, öfverenskommelse träffas derom, att han dels meddelar seminariets kandidater särskild undervisning i sitt läroämnes methodik, dels låter dem auskultera vid sina lektioner, för att låta dem, tid efter annan, den ene efter den andre, praktiskt deltaga i undervisningen, för så vidt detta utan olägenhet för skolans lärjungar låter sig göra.

Så blefve den bäste läraren inom hufvudstaden i hvarje särskildt läroämne, för en kortare tid i sender, använd i läraredaningens tjenst, bildande alla dessa lärare tillsammans ett kollegium, under direktors presidium och ledning. Så fingo också lärarekandidaterna göra bekantskap med flera undervisningsanstalter och kunde derunder äfven vinna någon kännedom om der förekommande olika undervisningssätt.

Den theoretiska del af lärarebildningen, som äsyftas med den pedagogiska professionen, vore här representerad af seminariets direktor, men med den stora olikheten, att här icke stodo en universitetsprofessor, som uppfyllt sitt kall med några föreläsningar i veckan för kommande och gående studenter, med hvilka han ej gör vidare bekantskap än vid examen; utan en man, som hade ett bestämdt för året inskrifvet antal kandidater under sin uppsigt och handledning, varande derjemte endast anställd på ett förordnande, som medgifver, efter viss period, anställande af en ny kraft för den viktiga befattningen.

Den praktiska undervisningen och öfningen blefve mångsidigare och mera lefvande, med undvikande af de olägenheter för lärjungarne, som möta vid en normalskola, enligt hvad ofvan blifvit antydt.

Har en ändamålsenlig bildningsanstalt för lärare sålunda blifvit avvägbragt, så lär det ligga i sakens natur, att den vid densamma aflagda utgångsexamen bör gälla såsom kompetenspröfning för inträde i alla rikets läroverk, hvarmed alltså de nuvarande lärareproffen borde upphöra. Det torde dock böra till en början stå fritt för lärarekandidater, som redan inträdt i praktisk tjenstgöring och för densamma erhållit godt vitsord, att få inför seminariets direktor och lärarekollegium aflägga sitt prof, äfven utan att hafva genomgått den ifrågavarande kursen. Olika pröfningar böra väl ock fastställas för kompetens till högre eller lägre lärarebefattningar.

Härigenom skulle de stora olägenheterna af lärareprovrens afläggande inför de olika stiftsstädernas konsistorier, som vålla många förvecklingar, blifva lyckligt undanröjda.

I sammanhang härmed står frågan om den akademiska kunskapsbildning, som bör fordras af en lärare, och tvekar Utskottet icke att uttala den åsigt, att de nu i detta hänseende gällande fordringar, som ligga i examen för den filosofiska graden, äro alltför höga för lärarebefattning vid läroverkens nedre klasser. Här kunde möjligen det kunskapsmått anses tillräckligt, som fordras för en maturitetsexamen med i allmänhet med beröm godkända betyg, men lämpligast vore, utan tvifvel, att en akademisk examen, som förutsatte högst tvänne års flitiga studier, utgjorde vilkoret för inträde vid lärareseminariet. En sådan examen skulle motsvara hvad man i vårt broderland Norge kallar "Anden examen", utgörande pröfningen af den kunskapsbildning, hvarifrån specialstudierna vid universitetet sedermera utgrenas sig. Af de fördelar, som härmed vunnas, torde den icke vara den minsta, att den unge mannen finge tidigare inträda i den praktiska lefnadsverksamhet, hvaråt han beslutat egna sig, under det att genomgåendet af den pedagogiska års-

kursen skall alltid kännas tungt för den, som redan använt en mängd af år för vinnande af den filosofiska doktorsgraden vid universitetet.

Är denna Utskottets uppfattning riktig och kan den blifva såsom sådan af Riksdagen erkänd, så läser deraf följa, att Utskottets Utlåtande, beträffande Herr Lettlers motion, måste inskränka sig dertill, att Utskottet tillstyrker,

det Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t framställa behovet af en bildningsanstalt för danande af lärare vid rikets elementarläroverk, under hemställan, huruvida ej lämpligt vore, att den ifrågasvarande anstalten förlades till hufvudstaden, ställd under ledning af en för högst 5 år i sänder anställd direktor samt med anlitande i öfrigt för de speciela läroämnenas methodiska behandling af de bästa lärarekrafterna vid hufvudstadens elementarläroverk, vare sig offentliga eller privata, hvilka lärare jemte direktor komme att bilda det kollegium, som tillika afgäfvit kompetensbetyg för anställning vid rikets alla elementarläroverk, äfvensom med anhållan slutligen, att Kongl. Maj:t täcktes till nästa Riksdag härom framlägga nådig Proposition.

På Utskottets vägnar:

J. Otterström.

N:o 41.

Ank. till Riksd. Kansli d. 4 April 1868, kl. 12 midd.

*Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 7,
med anledning af Herr C. J. Bergmans motion om upptagande af fornnordiska språket såsom läroämne vid rikets elementarläroverk.*

Till Utskottet har blifvit öfverlemnad en motion af Herr C. J. Bergman, hvarest föreslås, ätt vid rikets elementarläroverk fornnordiska språket måtte, så fort behöfliga läro- och läseböcker hunnit utkomma, upptagas bland undervisningsämnena och der blifva, i stället för tyskan, det begynnande och grundläggande